

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2006, sp. zn.: 29 Odo 953/2004

I. Závazek prodávajícího ze smlouvy o prodeji podniku (§ 476 a násl. obch. zák.), uspokojit věřitele z titulu ručení za splnění převedených závazků (§ 477 odst. 3 obch. zák.), trvá i v případě, že kupující podnik dále převede.

II. Nesplnění povinnosti tvrzení má za následek, že skutečnost, kterou účastník vůbec netvrdil a která nevyšla jinak v řízení najevo, obvykle nebude předmětem dokazování.

III. Účastník má i v konkursním řízení (ve fázi do vydání rozhodnutí o prohlášení konkurzu či zamítnutí návrhu na jeho prohlášení) povinnost tvrzení a povinnost důkazní ve smyslu § 120 o. s. ř. s tou odchylkou od sporného řízení, že na základě příslušných tvrzení a důkazů soudu postačuje pouhé osvědčení rozhodných skutečností (§ 12a odst. 2 ZKV).

NEJVYŠŠÍ SOUD

ČESKÉ REPUBLIKY

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud České republiky

v senátě složeném rozhodl v konkursní věci dlužníka Z. T., zastoupeného advokátkou, o návrhu věřitelů a/ A., a. s., a b/ P. n. a. s., obou zastoupených advokátem, na prohlášení konkurzu na majetek dlužníka, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 97 K 47/2001, o dovolání dlužníka proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. února 2004, č. j. 1 Ko 443/2003-125, takto:

Dovolání se zamítá.

O d ů v o d n ě n í :

Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 5. února 2004, č. j. 1 Ko 443/2003-125, potvrdil k odvolání dlužníka usnesení ze dne 30. června 2003, č. j. 97 K 47/2001-94, jímž Městský soud v Praze prohlásil konkurs na majetek dlužníka. Odvolací soud shodně se soudem prvního stupně uzavřel, že dlužník je ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“) v úpadku pro platební neschopnost, když navrhuje věřitelky a/ a b/ doložily své splatné pohledávky vůči němu Navrhující věřitelka a/ pohledávku (ve výši 4.603.262,70 Kč) doložila kupní smlouvou ze dne 4. října 2000, dodacími výkupními listy, dodacími listy, železničními nákladními listy, uznáním závazku ze dne 23. ledna 2001, dopisem dlužníka ze dne 2. října 2001 a výzvami k úhradě. Pohledávka navrhující věřitelky b/ je pak doložena směnečným platebním rozkazem Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 23. prosince 1998, č. j. Sm 978/98-9, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 23. dubna 2001, č.

j. 50 Cm 256/2000-75 a výzvami k úhradě dluhu (tato pohledávka sestává z částky 1 milion Kč, a příslušenství tvořeného šestiprocentním úrokem z prodlení z uvedené částky za dobu od 1. ledna 1998 do zaplacení a přisouzenými náklady směnečného řízení ve výši 50.375,- Kč). Za této situace nejsou podle odvolacího soudu důvodné výhrady dlužníka, dle nichž soud prvního stupně „nevedl důkazní řízení“ ohledně pohledávky navrhuje věřitelky a/, nepřihlédl k „protižalobě“, kterou dlužník podal proti navrhuje věřitelce b/ a nezabýval se pohledávkami menších věřitelů, k nimž se dlužník podrobně vyjadřoval.

Námítku dlužníka, že jeho ručení za pohledávky navrhuje věřitelky zaniklo tím, že společnost H. P., a. s., které dlužník prodal svůj podnik, tento podnik dále prodala společnosti A. a. s., neshledal odvolací soud opodstatněnou, odkazuje na závěry, jež v tomto ohledu formuloval v téže věci ve svém zrušujícím usnesení ze dne 17. března 2003, č. j. 1 Ko 77/2003-72. Setrval tedy na závěru, že ručitelství závazek dlužníka vzniklý dle ustanovení § 477 odst. 3 obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“) nezaniká dalším prodejem podniku.

Za dalšího věřitele se splatnou pohledávkou vůči dlužníku pak odvolací soud shodně se soudem prvního stupně pokládal i Českou republiku - Finanční úřad pro Prahu 8, zdůrazňuje, že existenci této pohledávky dlužník v odvolání sám připustil, když uvedl, že jeho mzda je zatěžována exekucí a pobírá jen její neobstavenou část.

Proti usnesení odvolacího soudu podal dlužník včasné dovolání, namítaje, že jsou dány dovolací důvody dle ustanovení § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/) a že napadené rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování (odstavec 3). Dovolatel v dovolání nejprve obsáhle reprodukuje průběh řízení před soudy nižších stupňů (č. l. 153 až 159) a na tomto základě především namítá, že soudy nižších stupňů nesprávně zjistily „skutečný“ stav věci v otázce, zda navrhuje věřitelky mají proti němu splatnou pohledávku.

Konkrétně dovolatel uvádí, že v případě navrhuje věřitelky a/ opírají soudy své skutkové závěry o listiny předložené touto věřitelkou, a to o kupní smlouvu ze dne 4. října 2000, dodací výkupní listy, dodací listy, železniční nákladní listy, faktury, uznání závazku ze dne 23. ledna 2001 a dopis dlužníka ze dne 2. října 2001 o prodeji jeho podniku společnosti H. P., a. s. Z předložených listin však podle dovolatele nelze dovodit existenci pohledávky ve výši uplatňované navrhuje věřitelkou a/. K tomu, „aby bylo možné uznat pohledávku za splatnou“, by musely být předloženy „řádné dodací listy prokazující jednotlivé dodávky dřevní hmoty, jakož i fakturace jednotlivých pohledávek a doklady o doručení faktur dlužníkovi“. Muselo by být rovněž prokázáno, „že nedošlo k zápočtu pohledávek dlužníka na pohledávky věřitele v průběhu obchodní činnosti“. V této souvislosti nelze podle dovolatele přehlédnout, že uznání závazku zachycuje stav ke dni uznání (23. ledna 2001), nikoli stav ke dni podání návrhu na prohlášení konkursu, když obchodní činnost mezi zainteresovanými subjekty probíhala i po tomto datu a měla vliv na finanční bilanci obchodování. Dovolatel soudu vytýká, že pohledávku věřitelky a/ považoval přes jeho námítky za zjištěnou; potud odkazuje na usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. prosince 1999, sp. zn. 1 Ko 190/99 (jde o rozhodnutí uveřejněné v časopise Soudní rozhledy číslo 8, ročníku 2000, s právní větou, podle které „K doložení splatné pohledávky vzniklé ze smlouvy je třeba, aby věřitel prokázal vedle existence smlouvy též poskytnutí plnění

dlužníkovi. Pouhé předložení faktur nepostačuje.“). K této argumentaci pak dovolatel uzavírá, že vzhledem k tomu, že celý svůj podnik prodal, neměl a nemá možnost své tvrzení prokázat. Soud o prodeji informoval, ten si ovšem potřebné doklady z účetnictví společností H. P., a. s. a A. a. s. nevyžádal (dovolatel tu odkazuje /bez bližšího upřesnění/ i na stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpjn 19/98, uveřejněné pod číslem 52/1998 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek - dále též jen „stanovisko“). U pohledávky navrhuje věřitelce b/ dovolatel připouští, že ji prokazuje směnečný platební rozkaz Městského soudu v Praze ze dne 23. prosince 1998, sp. zn. Sm 978/98, má však za to, že ke dni prohlášení konkursu existovala „v zásadě ekvivalentní“ pohledávka, kterou sám má vůči navrhuje věřitelce b/; odtud uzavírá, že po materiální stránce je jeho vzájemný vztah s touto věřitelkou sporný a jako takový neměl být důvodem pro prohlášení konkursu.

Podle dovolatele soudy v rozporu s ustanovením § 120 o. s. ř. vůbec nezjišťovaly okolnosti rozhodné pro posouzení věci, ač byly tvrzeny a k jejich prokázání nabízeny důkazy; v dotčeném směru poukazuje dovolatel i na dikci § 120 odst. 3 o. s. ř. Další vadu řízení, která podle něj má za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a nesprávné právní posouzení věci, spatřuje dovolatel v tom, že odvolací soud s přihlédnutím k právní složitosti případu a odvolatelovým námitkám nenařídil jednání, čímž mu odňal možnost před soudem jednat (neumožnil mu prokázat, že konkurs na jeho majetek byl prohlášen neoprávněně) a upřel mu tím právo na spravedlivý proces ve smyslu článku 36 Listiny základních práv a svobod.

Nesprávné právní posouzení věci tkví podle dovolatele v tom, že soudy sice aplikovaly správný právní předpis (§ 477 odst. 3 obch. zák.), nesprávně jej však vyložily, jestliže uzavřely, že při prodeji podniku ručitelství závazek prodávajícího vzniklý dle § 477 odst. 3 obch. zák. nezaniká dalším prodejem podniku. Takový výklad - pokračuje dovolatel - odporuje smyslu zákona i jeho dikci. Kdyby úmysl zákonodárce směřoval k tomu, aby ručení trvalo, dokud bude existovat závazek, vyjádřil by to formulací, podle které prodávající „ručí za splnění převedených závazků“ a nikoli obratem, podle kterého „ručí za splnění převáděných závazků kupujícím“. Podle výkladu odvolacího soudu by tak prodávající zdravého podniku ručil za činnost všech dalších vlastníků v řadě, což je nepřijatelné. Argument, že výklad, podle kterého ručení dalším převodem zaniká, by ztížil nebo znemožnil uspokojení věřitelovy pohledávky, dovolatel nepokládá za opodstatněný, s tím, že dostatečnou ochranou zde je ustanovení § 478 odst. 1 obch. zák. Kdyby platilo, že dřívější ručení zůstává zachováno, nemělo by ustanovení § 478 odst. 1 obch. zák. podle dovolatele žádný smysl; nebyl by zde totiž důvod domáhat se neúčinnosti převodu závazku, jestliže by převod závazku (z pohledu věřitele) znamenal pouze přírůstek dalšího subjektu, na kterém je možno domáhat se plnění. Paradoxně by tak byla horší situace toho, kdo by postupoval podle § 478 odst. 1 obch. zák., oproti tomu, kdo by tento postup nevyužil, neboť ten by měl možnost vymáhat pohledávku na větším okruhu dlužníků. Výklad odvolacího soudu by mohl vést k tomu, že noví vlastníci podniku nebudou účelově hradit starší pohledávky jen proto, aby spřízněný subjekt mohl vyžadovat plnění na předchozích prodávajících; nový vlastník by v zásadě nemohl být ani postihován za poškozování věřitele ve smyslu ustanovení § 256 trestního zákona. Kdyby byl solventní kterýkoli z předchozích prodávajících, nezhoršilo by se prodejem postavení věřitele a nemohlo by dojít k následku předpokládanému trestním zákonem, tj. ke zmaření věřitelovy pohledávky. Dovolatel proto požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí, případně též rozhodnutím soudu prvního stupně, zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

Obě navrhující věřitelky ve vyjádřeních navrhují dovolání zamítnout, majíce za správný závěr, že ručitelský závazek dle § 477 odst. 3 obch. zák. nezaniká ani opakovaným převodem dlužníkovu podniku. Smysl úpravy obsažené v § 478 odst. 1 obch. zák. spatřují i v tom, že věřiteli s přisouzenou pohledávkou umožňuje vést výkon rozhodnutí proti původnímu dlužníku, aniž by jej musel znovu žalovat, tentokrát z titulu ručitelského závazku. V kontextu dané věci pak poukazují na to, že to byl zřejmě právě dlužník, který při obou převodech podniku podepisoval smlouvu o prodeji podniku za prodávajícího. Navrhující věřitelky nesouhlasí ani s tvrzením dlužníka, že mu soud upřel právo na spravedlivý proces, jestliže k projednání návrhu na prohlášení konkursu nenařídil jednání, akcentující úpravu obsaženou v ustanovení § 66a odst. 2 ZKV. Soudy nižších stupňů podle věřitelek též správně zjistily skutkový stav věci. Navrhující věřitelka a/ ohledně své pohledávky poukazuje na to, že při uznání dluhu (závazku) se důkazní břemeno přesouvá na dlužníka. Potud se dovolává i rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 25. října 2000, sp. zn. 29 Cdo 2854/99 (toto rozhodnutí bylo uveřejněno v časopise Obchodní právo číslo 1, ročníku 2001), ze dne 21. února 2001, sp. zn. 32 Cdo 633/2000 (toto rozhodnutí bylo uveřejněno v časopise Obchodní právo číslo 7, ročníku 2001) a ze dne 30. května 2002, sp. zn. 29 Odo 341/2001 (toto rozhodnutí bylo uveřejněno v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročníku 2002, pod číslem 127). Je tedy na dlužníku, aby prokázal, že pohledávka věřitele vůči jeho osobě neexistuje, případně že zanikla. Žádné důkazy o tom, že pohledávka navrhující věřitelky a/ zanikla např. uhrazením dluhu nebo započtením však dlužník nepředložil a v účetnictví společnosti A. a. s. (jež je sama v konkursu) obsaženy nejsou. Navrhující věřitelka b/ o své pohledávce uvádí, že jde o pohledávku pravomocně přiznanou směnečným platebním rozkazem. K odkazu dlužníka na spor vedený u Okresního soudu v Šumperku pod sp. zn. 15 C 95/2002 tato věřitelka uvádí, že dlužník ztratil aktivní legitimaci k vedení sporu v důsledku prodeje podniku z roku 2001.

Dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.

Nejvyšší soud se v mezích uplatněných dovolacích důvodů nejprve zabýval tím, zda je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem ve výkladu ustanovení § 477 odst. 3 obch. zák.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 476 obch. zák., smlouvou o prodeji podniku se prodávající zavazuje odevzdat kupujícímu podnik a převést na něj vlastnické právo k podniku a kupující se zavazuje převzít závazky prodávajícího související s podnikem a zaplatit kupní cenu (odstavec 1). Smlouva vyžaduje písemnou formu (odstavec 2).

Ustanovení § 477 obch. zák. dále určuje, že na kupujícího přecházejí všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje (odstavec 1). Přechod pohledávek se jinak řídí ustanoveními o postoupení pohledávek (odstavec 2). K přechodu závazku se nevyžaduje souhlas věřitele, prodávající však ručí za splnění převedených závazků kupujícím (odstavec 3). Kupující je povinen bez zbytečného odkladu oznámit věřitelům převzetí závazků a prodávající dlužníkům přechod pohledávek na kupujícího (odstavec 4).

Dle ustanovení § 478 obch. zák., zhorší-li se nepochybně prodejem podniku dobytost pohledávky věřitele, může se věřitel domáhat podáním odporu u soudu do 60 dnů ode dne, kdy se dověděl o prodeji podniku, nejpozději však do šesti měsíců ode dne, kdy prodej byl zapsán do obchodního rejstříku (§ 488 odst. 1 obch. zák.), aby soud určil, že vůči němu je převod závazku prodávajícího na kupujícího neúčinný (odstavec 1). Není-li prodávající zapsán v obchodním rejstříku, může být podán odpor u soudu do 60 dnů ode dne kdy se věřitel doví o prodeji podniku, nejpozději však do šesti měsíců ode dne uzavření smlouvy (odstavec 2). Jestliže věřitel úspěšně uplatní právo podle odstavce 1 nebo 2, je prodávající povinen vůči němu splnit závazek v době splatnosti a je oprávněn požadovat od kupujícího poskytnuté plnění s příslušenstvím (odstavec 3).

Ve výše cit. podobě platila uvedená ustanovení obchodního zákoníku jak v době převodů dlužníka podniku (13. srpna 2001 a říjen 2001), tak v době vydání napadeného usnesení (jde rovněž o stávající znění obchodního zákoníku).

Rozhodovací praxi soudů v otázce překládané mu k řešení dovolatelem sjednotil Nejvyšší soud již dříve tím, že pod číslem 17/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 17/2004“) uveřejnil rozhodnutí, na něž v podrobnostech odkazuje a podle jehož právní věty závazek prodávajícího ze smlouvy o prodeji podniku (§ 476 a násl. obch. zák.), uspokojit věřitele z titulu ručení za splnění převedených závazků (§ 477 odst. 3 obch. zák.), trvá i v případě, že kupující podnik dále převede. Shodou okolností je takto uveřejněné rozhodnutí zrušujícím usnesením Vrchního soudu vydaným (jak citováno výše) v této věci, takže Nejvyšší soud nepokládá za vhodné omezit v dotčeném směru právní posouzení jen odkazem na R 17/2004. Nejvyšší soud se nicméně k závěru formulovaném v R 17/2004 výslovně přihlásil v rozsudku velkého senátu svého obchodního kolegia ze dne 5. října 2005, sp. zn. 35 Odo 653/2004, uveřejněném pod číslem 84/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a nevidí důvodu jej měnit ani na základě argumentů obsažených v dovolání v této věci.

Úpravou obsaženou v § 477 odst. 3 obch. zák. je u smlouvy o prodeji podniku prolamována obecně platná zásada, podle které se dlužník nemůže zbavit závazku vůči svému věřiteli smlouvou uzavřenou bez účasti věřitele se třetí osobou, jež se takto stane „novým“ věřitelovým dlužníkem (k zakotvení této zásady v právním řádu srov. typicky ustanovení § 531 obč. zák.). Ustanovení chránící práva věřitele, obsažená v § 477 odst. 3 a v § 478 obch. zák., proto musí být vykládána v duchu uvedené zásady způsobem co nejméně poškozujícím věřitele. Dovolatel při srovnání institutu ručení obsaženého v § 477 odst. 3 obch. zák. a institutu odporu, upraveného ustanovením § 478 obch. zák., ponechal stranou argumenty, jež jeho úsudek, podle kterého by nebyl důvod domáhat se neúčinnosti převodu závazku, jestliže by převod závazku (z pohledu věřitele) znamenal pouze přírůstek dalšího subjektu, na kterém je možno domáhat se plnění, problematizují. Tak především obě navrhuující věřitelky správně poukázaly na to, že institut odporu má vedle institutu ručení význam i v tom, že věřiteli s přisouzenou pohledávkou umožňuje vést výkon rozhodnutí proti původnímu dlužníku, aniž by jej musel znovu žalovat, tentokrát z titulu ručitélského závazku (nejde o totožnost skutku). Nelze též pominout, že možnost uplatnit odpor je časově omezená. Proti tomu, že nový vlastník podniku (kupující) nebude - jak uvádí dovolatel - účelově hradit starší závazky jen proto, aby spřízněný subjekt mohl vyžadovat plnění na předchozích prodávajících, se prodávající může zajistit příslušnými vedlejšími ujednáními zahrnutými ve smlouvě o prodeji podniku (na rozdíl od věřitele, jež smluvní stranou smlouvy o prodeji podniku není).

Ani dovolatel pak nepochybně, že prodejem svého podniku se ocitl v postavení ručitele za neuhrazené závazky svých věřitelů, jež přešly podle § 477 odst. 1 obch. zák. na kupujícího. Otázka přitom nezní tak, zda formulace obsažená v ustanovení § 477 odst. 3 obch. zák. dovoluje učinit závěr, že první prodávající ručí za neuhrazenou pohledávku svého věřitele až do jejího splnění i po dalších převodech (prodejích) podniku, nýbrž tak, zda dalším prodejem podniku zaniká ručení prvního prodávajícího za neuhrazené závazky jeho věřitelů, které přešly při prvním prodeji podniku na prvního kupujícího. Ustanovení § 477 odst. 3 obch. zák. upravuje ručení ze zákona, pro které při absenci jiné úpravy platí přiměřeně ustanovení § 305 až § 311 obch. zák. (srov. § 312 obch. zák.). Podle ustanovení § 311 odst. 1 obch. zák. pak ručení zaniká zánikem závazku, který ručení zajišťuje. Lze tedy uzavřít, že obchodní zákoník v ustanovení § 477 obch. zák. ani na jiném místě s dalším prodejem podniku nespojuje zániku ručení prvního prodávajícího za neuhrazené závazky jeho věřitelů.

Právní posouzení věci odvolacím soudem, v otázce výkladu ustanovení § 477 odst. 3 obch. zák. je proto správné a dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. dán není.

Dále Nejvyšší soud zkoumal, zda je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř., jehož naplnění spatřuje dovolatel především v tom, že soudy nezjišťovaly okolnosti rozhodné pro posouzení věci a nebraly zřetel k jím nabízeným důkazům.

Z obsahu spisu se podává, že proti pohledávce navrhuující věřitelky a/ se dlužník nejprve bránil (ve vyjádření z 29. ledna 2002) tvrzením, že není jejím dlužníkem, jelikož jeho ručení za pohledávku navrhuující věřitelky a/ zaniklo tím, že společnost H. P., a. s., které prodal svůj podnik, tento podnik dále prodala společností A. a. s. a výslovně poznamenal, že z uvedené příčiny se nevyjadřuje k věcnému základu sporu. Ve vyjádření z 19. června 2002 pak dlužník k pohledávce navrhuující věřitelky a/ uvedl (bez další konkretizace), že tato neodpovídá obchodním podkladům, jež se nyní nacházejí v držení společnosti A. a. s. Z toho, že navrhuující věřitelka a/ dosud neuplatnila tvrzenou pohledávku u soudu, dlužník tamtéž usuzoval na zpochybnění věcného základu pohledávky co do výše.

Proti pohledávce navrhuující věřitelky b/ se dlužník bránil (ve vyjádření z 19. května 2003) tvrzením, že částka 1 miliónu Kč, kterou na tuto pohledávku uhradil 23. března 1998, sice nebyla ve směnečném řízení uznána jako částka jdoucí na úhradu směnky, navrhuující věřitelka b/ si ji však ponechala a dlužník se s ní u Okresního soudu v Šumperku soudí (od 20. března 2000) o vydání této částky z titulu bezdůvodného obohacení. Rovněž znovu uplatnil tvrzení, že jeho ručení za pohledávku navrhuující věřitelky b/ zaniklo tím, že společnost H. P., a. s., které prodal svůj podnik, tento podnik dále prodala společnosti A. a. s. V reakci na výzvu soudu k předložení seznamu svého majetku a závazků dlužník ve vyjádření z 19. května 2003 uvedl, že nevlastní žádný majetek určený k podnikání a že ohledně jeho závazků probíhá řada soudních sporů v nichž je žalován věřiteli o zaplacení bez ohledu na prodej podniku.

Až do rozhodnutí soudu prvního stupně o prohlášení konkursu dlužník k pohledávce navrhuující věřitelky a/ žádné důkazy na podporu svých tvrzení nenabídl. K tvrzením snášeným proti pohledávce navrhuující věřitelky b/ dlužník soudu nabídl k důkazu kopii bankovního výpisu osvědčující jeho platbu z 23. března 1998 a kopii žaloby (o zaplacení částky 1 milión Kč s patnáctiprocentním úrokem z prodlení od 10. února 1999 do zaplacení), již podal u Okresního soudu v Šumperku.

V odvolání z 11. července 2003 dlužník nejprve kritizoval výklad ustanovení § 477 obch. zák., dále namítal, že soud nevedl důkazní řízení ohledně existence a výše pohledávky navrhující věřitelky a/ a poukazoval na to, že soud nepřihlédl k jeho „protižalobě“ vůči pohledávce navrhující věřitelky b/ a podrobně se nezabýval pohledávkami menších věřitelů, z nichž některé jsou zřejmě zcela vykonstruované. Rovněž zopakoval tvrzení, že po prodeji podniku nepodniká a nevlastní žádný majetek sloužící k podnikání. Doplnil, že jako fyzická osoba je zcela závislý na příjmu ze závislé činnosti zatěžovaném ovšem v maximální možné míře výkony rozhodnutí pro pohledávky finančních úřadů, z čehož usuzoval na neopodstatněnost závěru, že má majetek postačující alespoň k úhradě nákladů konkursního řízení. V doplnění odvolání ze 17. července 2003 rozvedl dlužník podrobně argumenty na podporu závěru, že po dalším prodeji podniku za závazky věřitelů ani neručí. Podáním z 11. srpna 2003 pak dlužník odvolací námitky konkretizoval potud, že jsou dány odvolací důvody uvedené v § 205 odst. 2 písm. b/, d/, e/ a g/ o. s. ř., jelikož soud nepřihlédl k jím tvrzeným skutečnostem o neexistenci závazků z titulu ručení. Až do rozhodnutí odvolacího soudu dlužník v odvolacím řízení žádné důkazní návrhy neuplatnil.

S přihlédnutím k době vydání napadeného usnesení je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný výklad zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 12/1998 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 214/2000 Sb., č. 368/2000 Sb., č. 370/2000 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 125/2002 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 403/2002 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 101/2003 Sb. a nálezů Ústavního soudu č. 210/2003 Sb.

Podle ustanovení § 1 odst. 2 věty první ZKV, dlužník je v úpadku, jestliže má více věřitelů a není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky.

Ustanovení § 4 odst. 2 věty první ZKV pak určuje, že jde-li o návrh věřitele, musí navrhovatel doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku, a uvést okolnosti, které osvědčují úpadek dlužníka.

Nejvyšší soud nejprve uvádí, že na první (přípravnou) fázi konkursního řízení (vymezenou dobou od podání návrhu na prohlášení konkursu do rozhodnutí o něm), jež má u věřitelského návrhu, jemuž dlužník odporuje, velmi výrazný charakter „sporu o úpadek“, se vztahují základní zásady občanského soudního řízení, zejména zásada dispoziční, z níž pro účastníky soudního řízení vyplývá, že mají uvádět své návrhy a dokazovat svá tvrzení. Soud v tomto řízení není veden zásadou oficiality (shodně srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. března 1997, sp. zn. III. ÚS 363/96, uveřejněné ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 7, ročníku 1996, části II. pod pořadovým číslem 7). Účastník má tedy i v konkursním řízení (v této jeho fázi) povinnost tvrzení a povinnost důkazní (§ 120 o. s. ř.), byť s tou odchylkou od sporného řízení, že na základě příslušných tvrzení a důkazů postačuje pouhé osvědčení rozhodných skutečností (srov. § 12a odst. 2 ZKV). Aby účastník mohl splnit svou zákonnou povinnost označit potřebné důkazy, musí především splnit svou povinnost tvrzení.

Předpokladem důkazní povinnosti je tedy tvrzení skutečností účastníkem (§ 101 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.). Teorie procesního práva v této souvislosti hovoří o břemeni tvrzení. Mezi povinnostmi tvrzení a povinnostmi důkazní je úzká vzájemná vazba. Jestliže účastník nesplní svou

povinnost tvrdit skutečnosti rozhodné z hlediska hypotézy právní normy, pak zpravidla ani nemůže splnit důkazní povinnost. Jinými slovy, nesplnění povinnosti tvrzení, tedy neunesení břemene tvrzení, má za následek, že skutečnost, kterou účastník vůbec netvrdil a která nevyšla jinak v řízení najevo (například dotazováním ze strany soudu), zpravidla nebude předmětem dokazování (shodně srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. listopadu 2005, sp. zn. 29 Odo 1014/2003 uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 2006, pod číslem 15).

Dlužník od počátku řízení stavěl svou obranu proti pohledávkám navrhujeících věřitelů a případně i dalších označených věřitelů především na názoru, že jeho ručení podle § 477 odst. 3 obch. zák. zaniklo tím, že společnost H. P., a. s. jeho podnik dále prodala společnosti A. a. s. Závěr, že tento názor správný není, Nejvyšší soud formuloval výše při posouzení dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.

Spojuje-li proto dlužník tvrzení o vadě řízení spočívající v tom, že soudy nezjišťovaly okolnosti rozhodné pro posouzení věci a nebraly zřetel k jím nabízeným důkazům, s tímto právním názorem, je jeho dovolání i potud neopodstatněné. Dokazovat tvrzení založená na chybném právním posouzení věci, totiž smysl nemá.

Vada řízení má dále spočívat v tom, že soud se nezabýval jinou obranou dlužníka proti pohledávkám navrhujeících věřitelů.

Ponecháme-li stranou námitku, že již není ručitelem ve smyslu § 477 odst. 3 obch. zák., pak proti pohledávce navrhujeící věřitelky a/ brojil dovolatel v řízení před soudy nižších stupňů toliko tvrzením, že tato neodpovídá obchodním podkladům, jež se nyní nacházejí v držení společnosti A. a. s. a že věcný základ pohledávky co do výše zpochybňuje to, že ji navrhujeící věřitelka a/ neuplatnila u soudu. Posledně uvedené tvrzení je právně bez významu a zkoumat jeho pravdivost nemělo žádný smysl, jelikož jen z toho, že věřitel pohledávku neuplatnil v nalézacím řízení, žádný negativní závěr o pravosti nebo výši pohledávky činit nelze. Tvrzení, že pohledávka neodpovídá obchodním podkladům, bylo uplatněno jen v této nekonkrétní rovině a žádný důkazní návrh k jeho doložení dovolatel v řízení před soudy nižších stupňů ani neuplatnil.

Dovolací tvrzení, že k tomu, „aby bylo možné uznat pohledávku za splatnou“, by musely být předloženy „řádné dodací listy prokazující jednotlivé dodávky dřevní hmoty, jakož i fakturace jednotlivých pohledávek a doklady o doručení faktur dlužníkovi“, v daných souvislostech neobstojí, neboť soudy nižších stupňů založily závěr, že navrhujeící věřitelka a/ pohledávku doložila, i na tom, že dovolatel závazek písemně uznal 23. ledna 2001 (ještě jako dlužník).

Podle ustanovení § 323 obch. zák. (ve znění, jež se ode dne uznání do současné doby nezměnilo) přitom platí, že uzná-li někdo písemně svůj určitý závazek, má se za to, že v uznaném rozsahu tento závazek trvá v době uznání. Tyto účinky nastávají i v případě, kdy pohledávka věřitele byla v době uznání již promlčena (odstavec 1). Uznání závazku má účinky i vůči ručiteli (odstavec 3).

Dovolatel má sice pravdu v tom, že uznání závazku zachycuje stav ke dni uznání, nicméně důkazní břemeno ohledně neexistence nebo zániku uznaného závazku (ať již ke dni uznání nebo k pozdějšímu datu) spočívá na dlužníku, případně na ručiteli (srov. např. rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 30. dubna 2002, sp. zn. 29 Odo 341/2001, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2002, pod číslem 127). Konkrétní tvrzení, z nichž by bylo možné usuzovat na zánik nebo na změnu výše uznaného závazku po 23. lednu 2001, dovolatel v řízení před soudy nižších stupňů neuvedl. K tvrzení, že by muselo být prokázáno, „že nedošlo k zápočtu pohledávek dlužníka na pohledávky věřitele v průběhu obchodní činnosti“, lze v této souvislosti dodat, že i kdyby nedošlo k uznání závazku, nesl by břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně obrany, že věřitelova pohledávka zanikla započtením, dlužník (případně ručitel). O zápočtu pohledávek ovšem dovolatel poprvé hovoří až v dovolání a v tomto ohledu jde o novou skutečnost, ke které v dovolacím řízení přihlédnout nelze (srov. § 241a odst. 4 o. s. ř.).

Uvedl-li dovolatel k argumentům, jimiž brojil proti pohledávce navrhuující věřitelky a/, že vzhledem k tomu, že celý svůj podnik prodal, neměl a nemá možnost své tvrzení prokázat, pak k tomu Nejvyšší soud na základě výše uvedeného dodává, že dovolatel především měl a mohl odpovídající skutečnosti tvrdit a označit k nim důkazy, což se nestalo. Nesplnil-li dovolatel v předchozích fázích řízení ve vztahu k námitkám, jež nyní snáší proti pohledávce navrhuující věřitelky a/, povinnost tvrzení ani důkazní povinnost, pak soudy nižších stupňů nepochybily, jestliže uzavřely, že navrhuující věřitelka a/ pohledávku doložila (§ 4 odst. 2 věta první ZKV).

Ponecháme-li opět stranou námitku, že již není ručitelem ve smyslu § 477 odst. 3 obch. zák., pak proti vykonatelné (a soudem pravomocně přiznané) pohledávce navrhuující věřitelky b/ dovolatel v předchozích fázích řízení namítal, že vůči této věřitelce se u soudu z titulu bezdůvodného obohacení sám domáhá zaplacení částky 1 milión Kč. Jak ovšem Nejvyšší soud vysvětlil již v důvodech usnesení uveřejněného pod číslem 53/2005 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, za situace, kdy není a nebyla ani tvrzena existence úkonu, jímž by dovolatel tuto pohledávku započel proti pohledávce navrhuující věřitelky b/, neexistuje důvod, pro který by pohledávka navrhuující věřitelky b/ nemohla dokládat aktivní věcnou legitimaci této věřitelky (osvědčovat splnění podmínky formulované v § 4 odst. 2 větě první ZKV). V citovaném usnesení Nejvyšší soud na dané téma uvedl, že taková dlužníková obrana by mohla mít význam pro věc samu jen za předpokladu, že pohledávka navrhuujícího věřitele je rozsahem nižší než pohledávka dlužníka a (současně) že by bez této pohledávky nebylo možné osvědčit dlužníkuv úpadek (zde ve formě platební neschopnosti podle § 1 odst. 2 věty první ZKV). V posuzované věci byl vedle pohledávek navrhujících věřitelů úpadek dlužníka osvědčen i pohledávkou České republiky - Finančního úřadu pro Prahu 8 (jejíž existenci dovolatel připouštěl v odvolání a proti které dovoláním uplatňuje výše vyvrácený argument, že přestal být ručitelem podle § 477 odst. 3 obch. zák.). Tvrzení dovolatele o pohledávce, kterou má vůči navrhuující věřitelce b/, tedy nebylo způsobilé zvrátit závěr, že tato věřitelka svou pohledávku za dlužníkem doložila. Skutečnost, že soudy nižších stupňů nehodnotily význam listin, které dovolatel nabídl k prokázání tvrzení, že sám uplatňuje pohledávku vůči navrhuující věřitelce ve výši 1 miliónu Kč (kopie bankovního výpisu z 23. března 1998 a žaloby o zaplacení částky 1 milión Kč s příslušenstvím, zmíněné v důvodech usnesení soudu prvního stupně), za dané situace význam nemá. Jestliže totiž dovolatel v průběhu řízení opakovaně prohlašoval, že po prodeji podniku nemá majetek, z něž by mohly být uspokojeny pohledávky tvrzených věřitelů, pak jeho úpadek ve formě platební neschopnosti osvědčuje již pohledávka navrhuující věřitelky a/ a České republiky - Finančního úřadu pro Prahu 8 (srov. k tomu i body XIII. a XIV. stanoviska).

Vadu ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř. spatřuje dovolatel dále v tom, že odvolací soud s přihlédnutím k právní složitosti případu a odvolatelovým námitkám nenařídil

jednání, čímž mu odňal možnost před soudem jednat. V tomto směru však nejde (posuzováno podle obsahu) o uplatnění dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř., nýbrž o tvrzení, že odvolací řízení je postiženo zmatečností vadou ve smyslu ustanovení § 229 odst. 3 o. s. ř., ke které Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

K podmínkám, za nichž lze o návrhu věřitele na prohlášení konkursu na majetek dlužníka rozhodnout bez nařízení jednání (srov. § 66a odst. 2 ZKV), se Nejvyšší soud vyslovil v usnesení uveřejněném pod číslem 64/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. V tomto rozhodnutí, na něž v podrobnostech odkazuje, na dané téma uzavřel, že k projednání návrhu věřitele na prohlášení konkursu na majetek dlužníka a rozhodnutí o něm nemusí soud prvního stupně (případně odvolací soud) nařizovat jednání, jestliže:

1) dlužník návrhu věřitele na prohlášení konkursu neodporoval, tedy se přes výzvu soudu k návrhu na prohlášení konkursu na svůj majetek nevyjádřil, nebo ve vyjádření uvedl, že s návrhem na prohlášení konkursu souhlasí, nebo

2) skutkový stav věci je mezi účastníky řízení nesporný, nebo

3) o návrhu na prohlášení konkursu lze rozhodnout jen na základě účastníky předložených listinných důkazů a účastníci se práva účasti na projednání věci vzdali, popřípadě s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí, anebo

4) již v průběhu přípravy jednání vyjde v řízení najevo, že sporné skutečnosti nebude možné osvědčit pouze listinami a že provedením věcně opodstatněných důkazních návrhů by konkursní soud nahrazoval sporné řízení o pohledávce navrhuje věřitele nebo známého věřitele.

V posuzovaném případě má Nejvyšší soud podmínky pro rozhodnutí věci bez nařízení jednání za splněné, vzhledem k tomu, že mezi účastníky konkursního řízení nebyl (z pohledu skutečností rozhodných pro prohlášení konkursu) veden spor o skutkový stav věci. Otázka, zda ručení dovolatele podle § 477 odst. 3 obch. zák. zaniklo dalším prodejem podniku, je otázkou právní (o tom, že k prodeji došlo, strany spor nevedly) a ve vztahu k existenci pohledávek navrhuje věřitel a České republiky - Finančního úřadu pro Prahu 8 dovolatel rovněž netvrdil skutečnosti, jež by mohly vést k závěru, že tyto pohledávky nevznikly nebo že již zanikly.

Lze tedy uzavřít, že ani dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. a o. s. ř. není dán a že řízení není postiženo ani zmatečností vadou dle § 229 odst. 3 o. s. ř.

K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 3 o. s. ř. dovolatel neuplatňuje jiné argumenty než ty, s nimiž se Nejvyšší soud jako s neopodstatněnými vypořádal již při posuzování dovolacích důvodů dle § 241a odst. 2 o. s. ř.

Lze tedy uzavřít, že dovolateli se správnost napadeného rozhodnutí zpochybnit nepodařilo. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243b odst. 2 a 6 o. s. ř.).

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně 1. listopadu 2006